

EDITORIAL

STABILNĚ I VE ZMĚNÁCH

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

dostává se vám do rukou nejnovější číslo časopisu *Studia paedagogica*, které jako polytematické vydáváme v českém jazyce s datací 1/2023. Nejde o omyl. Od roku 2023 jsme přešli na nový systém vydávání čísel, který můžeme označit jako „2 + 1“. Dvě čísla vždy připravujeme v anglickém jazyce jako monotematická. Ta se řídí zavedeným harmonogramem a vycházejí obvykle v řádném termínu¹. Číslo, které máte nyní před sebou, má odlišný ráz. Je otevřené česky či slovensky psaným textům na různá témata a vznikalo postupně po celý kalendářní rok 2023 v režimu *online first*. Zařazovali jsme do něj průběžně texty tak, jak úspěšně procházely recenzní procedurou. V okamžiku publikování textu na webových stránkách časopisu jsme přitom odesílali informace o každém novém textu do příslušných databází, aby se „provoz nezdržoval“. Po skončení kalendářního roku tedy číslo formálně uzavíráme a představujeme jako celek. Proto jde o první číslo uplynulého roku, byť vychází v daném roce jako poslední. Rok 2023 ukázal, že naše rozhodnutí přejít na systém „2 + 1“ s možností průběžného publikování bylo správné a v tomto nastavení hodláme dále pokračovat.

Nyní jsme se v redakci rozhodli pro další změnu, a ta se týká formy vydávání. Od příštího čísla již bude časopis vycházet výlučně v elektronické formě. Vedou nás k tomu důvody ekonomické, ale i praktické (drtivá většina čtenářů čte texty našeho časopisu na webových stránkách). A nakonec půjde o vlídnější variantu i pro životní prostředí. Budeme se ale snažit, abychom čtenářům čtení v elektronické podobě zpříjemnili, co to půjde. Budeme pracovat na tom, aby časopis vycházel v podobě přístupné pro čtení nejen na

¹ Mimochodem, dovolte nám připomenout, že redakce je otevřena námětům na další monotematická čísla. S autory rádi zvážíme možnosti editorské spolupráce. Pokud tedy máte námět na zajímavé a nosné téma, na němž aktivně spolupracujete s domácími a rozhodně i zahraničními kolegy, neváhejte nás oslovit.

počítači, ale například také na čtečkách knih. Nadále máme v úmyslu vydávat kvalitní pedagogický časopis a současně reagujeme na proměňující se realitu. Věříme, že naše rozhodnutí pochopíte a neztratíme vaši přízeň.

Ve stávajícím čísle, které je naposled také tištěným artefaktem, nabízíme vaší pozornosti celkem šest studií, přičemž autory dvou z nich jsou začínající výzkumníci. Texty řadíme tak, jak byly v průběhu roku přijaty k publikování. Jejich sled proto zahajuje studie Ireny Smetáčkové, Jany Staré a Vlastimila Chytrého s názvem *Učitel'ský pohled na školní neúspěšnost na 1. stupni základní školy: potřeba nové definice*. Studie prezentuje výsledky výzkumu, který se zaměřil na učitel'ské pojetí školní neúspěšnosti. Ukazuje se, že učitelé přistupují k vymezení školní neúspěšnosti kriticky. Na základě empirických zjištění autoři argumentují potřebu revize a redefinice pojmu školní neúspěšnosti, který by reflektoval opomíjené dimenze a byl vyučujícími na základních školách akceptován. Autoři ve studii kladou nejenom řadu podstatných otázek, ale navrhnou i možné cesty k řešení.

Druhou v pořadí je studie Andrey Preissové Krejčí, Lucie Mackové a Uljany Cholodové *Trauma dětských válečných uprchlíků z Ukrajiny v kontextu vzdělávání*. Studie přináší emotivní příběhy dětských válečných uprchlíků z Ukrajiny a srovnává je s dětmi, které prošly jinými válečnými konflikty v Evropě. Studie odhaluje, jak se děti uprchlíků vypořádávají s nucenou migrací a traumatem. Přiblížení zkušeností a nesnází dětských uprchlíků z Ukrajiny, snaha porozumět jejich emocím a chování přináší řadu podnětů, které školy či učitelé mohou využít k jejich podpoře a usnadnění jejich přechodu do nové společnosti a životních rolí.

Studie začínající výzkumnice Ráchel Mazúchové je nazvaná *Respekt k žákům v české škole: případová studie dvou základních škol*. Autorka skrze etnografický výzkum sleduje projevy respektu pedagogů k žákům ve školním prostředí. Požadavek na respekt ve škole hraje klíčovou roli v podpoře autonomie, vzájemné úcty a svobodného rozhodování žáků. Respekt navíc vytváří prostředí důvěry a bezpečí. Když jsou žáci respektováni, mají tendenci se více ve vzdělávacím procesu angažovat a projevovat větší ochotu k učení. Nicméně výzkum Ráchel Mazúchové naznačuje, že mezi jednotlivými školami existují významné rozdíly, jak se v nich projevuje respekt k žákům a jak je deklarován, jaká je podpora žákovské autonomie či přenesená odpovědnost na žáky. Tyto rozdíly mohou být mezi školami až propastné, což ve svém důsledku ovlivňuje celkovou atmosféru a dynamiku vzdělávacího prostředí.

Jana Majerčíková se ve studii nazvané *Virtuálne zdieľané učiteľ'stvo matiek dom'skolákov* věnuje problematice domácího vzdělávání. Studie reaguje na to, že na Slovensku stoupá počet školáků, kteří jsou vzděláváni v domácím prostředí vlastními rodiči. Autorka se pokouší identifikovat zkušenosti matek s domácím vzděláváním. Zaměřila se přitom na analýzu obsahu komunikace

matek, která je veřejně dostupná v otevřených diskuzních skupinách. Z výsledků výzkumu vyplynulo, že matky se při domácím vzdělávání jeví jako odhodlané, podporující a angažované. Jejich cílem je vytvořit prostředí, v němž se děti mohou rozvíjet podle vlastních možností a schopností. Proto se snaží individuálně přizpůsobit domácí vzdělávání potřebám svých dětí, přičemž internetová komunikace jim v tomto procesu výrazně pomáhá. Pedagogická dimenze mateřství, kterou studie postihuje, může podpořit dialog a porozumění mezi různými aktéry v oblasti vzdělávání a přispět k rozvoji inovativních přístupů ke vzdělávání dětí v domácím prostředí.

Studie Miroslava Janíka a Věry Janíkové *Jazyková rozmanitost a jazykový repertoár žáků a žákyň na základní škole* přináší pohled na vnímání jazyků žáky ve školním prostředí. Konkrétně se tato kvalitativní studie snaží skrze individuální jazykové portréty a rozhovory porozumět dynamice jazykového repertoáru žáků. Výsledky naznačují, že jazyky jsou spojeny s emocemi, identitou a potřebou se jazyky učit a využívat je v komunikaci. Text nabízí podněty k vytváření vzdělávacích strategií a metod, které by více respektovaly, rozvíjely a využívaly jazykovou pestrost a podnítily efektivní vzdělávání v multikulturním prostředí.

Číslo uzavírá studie začínajícího výzkumníka Iva Rozmahela s názvem *Jak je strukturována systematická podpora začínajících učitelů: přehledová studie podob procesu uvádění v evropských zemích*. Jde o přehledový text podob procesu systematického uvádění do učitelské profese v evropských zemích. S využitím srovnávacího přístupu autor přináší ucelený obraz o procesu uvádění učitelů ve vybraných evropských zemích. Ačkoliv by se mohlo zdát, že k tématu uvádění učitelů již bylo mnohé napsáno, provedené srovnání s tím, jak je nastaven proces uvádění začínajících v českém prostředí, naznačilo nové oblasti, které by mohly být při uvádění učitelů v našich podmínkách vylepšeny či zefektivněny.

Všechny texty zařazené v tomto čísle se dotýkají školního prostředí případně vzdělávání dětí školního věku. Jde většinou o významná témata a zde zařazené studie obohacují jejich poznání. Snad budou inspirací pro další výzkum a snahy posouvat pedagogickou praxi žádoucím směrem.

Petr Hladě a Milan Pol